

BÜYÜCÜLÜKTEN ŞİFACILIĞA KADIN SAĞALTICILARIN ÖYKÜSÜ

Story of Women Healers from Sorcery to Healing

Mukadder Gün¹
Serap Şahinoğlu²

¹Dr. Haydarpaşa Hospital of Gülhane Military Medical Academy

² Prof. Dr. Ankara University Medical Faculty, Department of Medical History and Medical Ethics

ÖZET

İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar farklı kültürlerin insanları bilinmeyi merak ederek ve onun çekiciliğine kapılarak, gizemli olanı keşfetme arzusunun yanı sıra bilin(e)meyi bilmenin getireceği ayrıcalıkları da kazanmayı düşlediğini söyleyebiliriz. Doğaüstü olayların gizemin keşfetmeye geniş anlamıyla “büyü” adını vermekteyiz. Büyü, başkalarına zarar vermek amacıyla yapılabileceği gibi yarar sağlamak amacıyla da yapılmaktadır.

Büyü kavramı, geleneksel folklorda nesiller boyunca aktarılan birikimlerin sonucunda oluşturulan batıl/boş inançları içermektedir. Geleneksel büyü uygulamaları tarihsel süreçte, dinsel uygulamaların korumacılığında yararlı amaçlar uğruna rahatça uygulanmakla birlikte seyrek de olsa gözaltı yaşamış ve kontrol edilmiştir. Tarihsel süreçte tek tanrılı dinlerin kabulü ve Ortaçağ sonlarında yapılan “cadı” avcılığıyla kilisenin baskıcılığı artmış ve büyüün zararlı yönüne doğru zorunlu bir ilerleme olmuştur.

Bu çalışmada tarihsel gelişimi içerisinde büyücülük, modern cadı kavramlarının ortaya çıkışı, bu bağlamda gelişimsel süreçte ebelik, doğuma yardım, hasta bakımı ve hekimlik mesleğine katkıları irdelenecektir. Ancak çalışmada “büyücülüğün” tarihsel arka planını yansıtmak yerine kadın şifacıların tedavideki rolleri ve tedaviye katkılarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Büyücü; Şifacı; Kadın.

ABSTRACT

We can say that, from the existence of mankind to the present day, people of different cultures dream the desire of exploring the mysterious as well as to win privilege of knowing the unknown by curiosity of mysterious and its charm. We give name “sorcery” in broad terms exploring the mysteries of the supernatural. Sorcery can be done in order to harm others just as for the benefits of them.

Concept of sorcery includes superstitious/useless beliefs that were created as a result of the experiences transmitted through the generations in traditional folklore. In historical process, traditional sorcery practices were applied easily for useful purposes in the protectionism of religious applications and were rarely under custody and controlled. Domineeringness of Church has been increased by acceptance of the monotheistic religions and witch hunt, and has been a mandatory progress towards the harmful aspects of sorcery.

In this study, sorcery in the historical development, the emergence of the modern witch concept and their contributions to midwifery, birth help, patient care and medicine in development process will be probed. But, aim of this study is determining role of women healers in the treatment and the contribution to the treatment instead of reflecting the historical background of sorcery.

Keywords: Magician; Healer; Woman.

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar farklı kültürlerin insanları bilinmeyi merak ederek ve onun çekiciliğine kapılarak, gizemli olanı keşfetme arzusunun yanı sıra bilin(e)meyeni bilmenin getireceği ayrıcalıkları da kazanmayı düşlediğini söyleyebiliriz. Doğaüstü olayların gizemin keşfetmeye geniş anlamıyla “büyü” adını vermekteyiz. Büyü, başkalarına zarar vermek amacıyla yapılabileceği gibi yarar sağlamak amacıyla da yapılmaktadır.

Büyü kavramı, geleneksel folklorda nesiller boyunca aktarılan birikimlerin sonucunda oluşturulan batıl/boş inançları içermektedir. Geleneksel büyü uygulamaları tarihsel süreçte, dinsel uygulamaların korumacılığında yararlı amaçlar uğruna rahatça uygulanmakla birlikte seyrekte olsa gözaltı yaşamış ve kontrol edilmiştir. Tarihsel süreçte tek tanrılı dinlerin kabulü ve Ortaçağ sonlarında yapılan “cadı” avcılığıyla kilisenin baskıcılığı artmış ve büyüün zararlı yönüne doğru zorunlu bir ilerleme olmuştur.

BÜYÜ VE “BÜYÜCÜ” KADINLAR

Bu çalışmada tarihsel gelişimi içerisinde büyücülük, modern cadı kavramlarının ortaya çıkışı, bu bağlamda gelişimsel süreçte ebelik, doğuma yardım, hasta bakımı ve hekimlik mesleğine katkıları irdelenecektir. Ancak çalışmada “büyücülüğün” tarihsel arka planını yansıtmak yerine kadın şifacıların tedavideki rolleri ve tedaviye katkılarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar farklı kültürlerin insanların bilinmeyi merak ederek ve onun çekiciliğine kapılarak, gizemli olanı keşfetme arzusunun yanı sıra bilin(e)meyeni bilmenin getireceği ayrıcalıkları da kazanmayı düşlediğini söyleyebiliriz. Böylece kabıba, gül-haç, tarot, siyama, astroloji, spiritüalizm, kehânet, falcılık, ruh çağırma, vampirlik, büyücülük, numeroloji, cadılık vb. bâtil inanışlar oluşmuştur. Sıradan insanlarda bulunmayan gizli bir gücün sahibi olmak ve düşmanlarını silip süpürmek, özellikle cadılık, efsunculuk, üfürükçülük, sihirbazlık mesleklerini cezbedici kılmıştır. Varolan düzene müdahale ederek kargaşaya yol açan büyü, günümüzde Batı dünyasında neredeyse kurumsal bir hale gelmiştir.

Bu doğrultuda kadınların şifacılıkla uğraşları insanlığın var oluşundan bugüne dek sürmüştür. Hemen hemen dünyanın her yerinde yaşam ve ölümle ilgili gizemleri yalnızca kadınların bildiğine dair söylenceler olduğu ve bu söylencelerde sadece kadınların büyülü şifacılık sanatını uygulayabildikleri kesitsel bir zamanın varlığından da söz edilmektedir. Günümüz ABD’inde sağlık sisteminde görev alan kadınların oranı % 80’den fazladır ve birçok sağlık biriminin varlığını sürdürmesi kadın çalışanların sistemdeki işleviyle olanaklıdır. Bununla birlikte kadın sağlık çalışanlarının mesleki özerklikleri ve yetkileri çoğunlukla bir biçimde sınırlandırılmaktadır. Eğitimleriyle uyumlu olan becerilerini gerçekleştirmeleri yasal olarak engellenmekte ve böylece kadınlar, büyük sömürülen bir hizmetçi grubunu oluşturmaktadırlar. Oysa şifacı olarak çalışan kadınlar; Batı dünyasında büyük bir zaman diliminde yaratıcılıklarını kullanırken her türlü tehlikeye katlanarak yeteneklerini paylaşan aydın ve dirençli kişiler olarak rol almışlardır.

Tıpta genel anlamıyla kadının üstlendiği işlevleri; kadının eski çağlarda bakım ve tedavideki rolü, bilgelik, kadın ve bilimsel düşünce, kadınların ve şifacılık bilimlerinin profesyonelliği, XX. yüzyıl ve sonrasında kadınlar ve şifacılık sanatıyla ilgili bilimlerdeki ilerlemeler başlıkları altında açıklayabiliriz. İnsanlığın varoluşuyla birlikte dışı insan yani kadın; bilgelik ve gücün olağanüstü kaynağı olarak görülmüştür. Can verip can kurtarabilen, hasta bedenleri iyileştirebilen, başıboş dolaşan ruhlara şifa verebilen, sakatlayıp can alabilen, düş ve hayallere, bilinmeyene açılan bir pencere gibi hizmet eden kadın; doğurgan ve yavrusunu kendi bedeniyle besleyen gizli güçlerin sahibi ve güçlü bir yapıya sahiptir.^{1,2}

EVRİMSEL SÜREÇTE ŞIFACILIK

Geniş zamanlara yayılmış birçok kültürün temsilcisi olan buluntular, sihir ve büyü gibi güçlerin kadının tekelinde olduğunu kanıtlamaktadır. Tanrıçaları ve onun temsilcilerini destekleyen kanıtlar bulunmasına karşın ataerkilliği destekleyen buluntulara rastlanmamaktadır.^{1,3-5} Avrupa ve Asya’daki buluntular kadınların ölümsüzlüğünün, Ege uygarlığı buluntuları ise kadının yaşam, yeniden üreme ve bilgelik bağlarını destekleyen izleri taşımaktadır. Mezopotamya’da üremenin biyolojik özellikleri anlaşılmişti böylece üreme için kadın ve erkeğin yokluğunda canlının var edilemeyeceği bilinmekteydi. Şifacılık mirasının Sümerler’den kaldığı söylenebilir.^{1,3,5} Derin ve kalıcı nitelikteki şifacılık mirasında yer

alan bedeninin işleyişi ve hastalık kuramları ticaret yoluyla Fenikeliler, Mısırlılar ve Ege Uygarlıklarına¹ aktarılmıştır. Kadınların şifacılık görevinin kısıtlanmadığı dönemde iki tür şifa uygulayıcı bulunmaktadır.^{1,5,6} Gözle görülmeyen (sihirli) dünyayı bilen ve hastalığın o yönünü sağaltan AŞİPU ve sağlığın fiziksel gidişatını etkilediği düşünülen bitkisel ilaç ve diğer gereçleri bilen ASU. Böylece büyü; *kötü bir tıp uygulaması* ilk yardım ise *iyi tıp uygulamasıyla* eş tutuluyordu. Danimarka'daki buluntularda *Kadın Şamanların* izlerine rastlanmış olup yakın geçmişteki akademik yazında Kuzey Ülkeleri'nde eski çağlarda *bilici ve büyücü* kadınlara saygı gösterildiğine dair bilgiler vardır. Ege uygarlıklarında kadın şifacıların ihtişamlı ve bu dönemin zirvesinde oldukları düşünülmektedir.^{1,3} Bazı uzmanlara göre bu dönem tıbbını antik dünyanın en ileri tıbbı haline getiren etmen, ameliyat teknikleri ve sağaltım bilgilerindeki ilk gelişmelerin kadın şifacıların sorumluluklarında gerçekleşmiş olmasıdır. u dönemde Hygieia'nın saygınlığındaki azalma, batı tıbbının günümüze yansımalarıdır. Yunanistan'da birçok kadın şifacının farklı alanlardaki rolü bilinse de hiçbirinin adı tam olarak günümüze gelememiştir. Roma uygarlıklarına bakıldığında şifacı kadınların çoğunlukla saygınlık gördüklerini ve daha özgür olduklarını söyleyebiliriz. Celsus, Romalılar döneminde şifacı kadınların zamanlarının en yüksek seviyesinde olduklarından söz etmektedir.^{4,7,8} Şifacılığı öğrenen ve uygulayanlar soylu kadınlardı. Galen'in yaşadığı dönemde ise kadın şifacılar "doktorluk erkeklere çekici geldiğinden" profesyonel olarak geri çekilmişlerdir.

Hıristiyanlık öğretisinde İsa'nın çağdaşlarına göre kadınlara yakınlık ve saygınlık gösterdiğini görmekteyiz. Bu dönemin şifacı kadınlarının çalışmaları eski Hıristiyanlık öğretilerine dayanmaktaydı.^{1-3,7,9} En çok tanınan ve bilinen şifacılarından biri olan Fabiola kurumsal olarak Avrupa'da 394'te tarihteki türünün en iyi örneği sayılan ilk hastaneyi kurmuştur. Ondan hiçbir zaman "*hemşire*" olarak söz edilmeyecektir; baş şifacı ve doktor olarak çalışacaktır. Zamanla Hıristiyanlığın kendi içinden şifacılıkla uğraşan kadına tehditler oluşmuştur. Salerno Okulundaki "Trotula" ve onun çalışmalarının raporları niteliğindeki "magistra medicinae" özetleri etkisini uzun süre sürdüren kadın doğum bilgileri içermektedir. Frengi belirtilerini ilk tanımlayan Trotula'dır. Ona göre *kendi zamanının ve uzak geleceğin kadın şifacısını* yine kendisi temsil etmektedir.^{1,5}

Bilgelik, kadın ve bilimsel düşünce bölümü; ilk günah öğretisinin (kadının ilk günahı başlatmasının) rolünün etkisiyle başlatılabilir. Giderek dışının yaradılıştaki rolü (sevişmek, çocuk doğurmak gibi) lanetlenmiştir. Şifacılığın türü ne olursa olsun bu, kadın birikimiyle uygulanıyorsa kötü bir sonla noktalanıyordu.^{1,3,9,10} Ortaçağda 1300'lü yılların sonu ve XVII. yüzyıl boyunca kadın şifacılar katı yaptırımlar uygulanmış ve bilge kadınlar katledilmiştir. Kadın şifacılar devlet ve kilisenin sürekli denetimi ve ağır yaptırımlarıyla çalışmak zorunda kalmışlardır. Ebelik yapan kadınlar vardır ama saygınlıkları yoktur. Bu dönemin en ünlü örneklerinden birisi "*Jacoba Felicie*"dir. Uygun nitelikte eğitim almadan hekimlik yaptığı için yargılanmıştır. Kınandıktan sonra sınırlı olarak çalışabilen Jacoba Yahudi olması nedeniyle ayrıca engellemelerle karşılaşmıştır. İnsanoğlunun hataları bir biçimde şifacı kadınlara yüklenmiş ve bu uğraşıyla ilgilenen kadınlar sürekli baskılanmışlardır.^{1,11,12}

CADILIK

Genel tanımıyla **cadılık**; tarihi, antropolojik, dini kaynaklarda sihir ve büyü yetenekleri olarak tanımlanır.^{1,4,8,13} **Cadı** ise cadılık öğretilerini uygulayan kişi (kadın) olarak bilinmektedir. Batı dünyasında edebî eserlerin başlıca konusu haline getirilen büyü ve cadı imajı, fonksiyon itibarıyla şeytanın farklı görüntülerinden ibarettir. Geleneksel cadı öğretilerine göre, büyüyle uğraşarak insanlara zarar veren cadının gücü kendisinden kaynaklanmaz; şeytanın ve demonlarının yardımı olmadan cadı bir hiçtir. Avrupa'da uzun yıllar gündemi meşgul eden cadılık, dine ve Allah'a başkaldırıcı simgelemektedir. Nitekim Kitab-ı Mukaddes'te cadılığın kötülüğü ve cadıların cezalandırılması konuları birçok yerde açıklanmaktadır. Luther, Calvin ve Wesley gibi Batılı din adamları da cadıların ölümle cezalandırılmasını istemişlerdir. Batıda XI. yüzyıldan itibaren çoğu yakılarak cezalandırılan cadılar, yüzyıllar boyunca kilisenin gündeminden düşmemişlerdir.^{4,8,13,14}

Cadı avları ilk olarak XV. yüzyılda Fransa'nın güneyinde, Almanya'da, İsviçre ve İtalya'da görülmeye başlanmıştır.^{3,4,8} Avrupa köylülerinin en çok güçlendiği dönemde başlayan cadı avları, devletin ve soyluların giderek artan saldırgan tutumu karşısında köylülerin direncini büyük ölçüde kırmıştır. Cadı avlarının Ortaçağda başladığına dair bir kanı olabilir, fakat karanlık çağ olarak tabir edilen Ortaçağda

¹ Antik dönem Grek Uygarlığı yerine Ege Uygarlıklarını kullanmayı yeğledik.

toplu olarak infazlara rastlanılmamıştır. On beşinci yüzyıla gelindiğinde halk ayaklanmaları, salgınlar ve cadı avları bir kriz dönemini ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde gelişimine inanılan cadı öğretileri zaman içinde büyücülüğün, doğaya, devlete ve Tanrı'ya karşı yapılan en büyük suç olduğuna karar verilmesine yol açmıştır. 1435- 1487 arasında cadı avı üzerine yaklaşık 28 inceleme yazılmıştır. Bin dört yüz seksen altıda yayınlanan **Malleus Maleficarum**'da (Cadıların Çekici), **Summis Desiderantes** (1458) adlı papalık bildirisi yer almakta ve kiliseye göre cadılığın büyük bir tehlike olarak görüldüğü belirtilmektedir.^{3,8}

İslam dininde büyücülük yapmanın günah olduğu, Bakara (101-102), Taha (69) ve Maide (90) surelerinin ayetlerinde bildirilmiş ve açıkça yasaklanmıştır. Ancak Hıristiyanlıkta olduğu gibi yakma ve yok etme gibi bir yaptırıma bağlanmamıştır. Oysa Hıristiyanlıkta 1320'de çıkartılan papalık bildirisiyle büyücülük ve cadılık, heretiklik olarak kabul edilmiş, bu gibi suçlamalarla şüpheli görülenler, Engizisyonda (Katolik Kilisesi'ne bağlı bir mahkeme sistemi) yargılanmışlardır.^{3,8} Kilise, insanları ancak cehennem ve şeytan korkusu ile kendisine bağlı tutabildiği için her inanç objesini şeytan ilan etmek için çok hevesliydi. Witchcraft eski doğa tanrılarına tapınmayı aslında bir anlamda çevreciliği amaçlayan bir ekoldür.^{4,7,14} Korku filmlerinde görülen şeytani cadılarla pek ilgisi olmamakla birlikte ekol hakkında son yüzyıla kadar yazına aktarılan herhangi bir bilgiye rastlayamıyoruz. Köylerdeki şifalı bitkilerden ilaçlar yapan kadınlar ve erkekler, Ortaçağ ebeleri, veterinerleri büyük çoğunlukla birer "Witch" "cadı" idiler.^{4,8}

Avrupa'da özellikle XVI. ve XVII. yüzyıl boyunca cadı avları yapılmış onlarla birlikte büyücüler de yargılanmış ve yakılmıştır.³ Almanya'da mahkeme tutanakları ve yazılı kaynaklara dayanarak bu dönemi araştıran akademisyen Haydar Akın'a göre, 1430-1780 arasında Avrupa'da cadılık suçlamasıyla 50 bin kişi katledilmiştir. Cadı avı sonucu öldürülen kurbanların yarıya yakını, bugünkü Almanya topraklarında yaşıyordu. 1400-1750 arasında Almanya'da 25 bin, Polonya'da 10 bin, Fransa ve İsviçre'de 4'er bin, Danimarka, İtalya, Avusturya, Çek Cumhuriyeti/Slovakya'da biner, Britanya adalarında 1500, Macaristan'da 800, Belçika/ Lüksemburg'da 500, Norveç'te 350, Lichtenstein, İsveç ve İspanya'da 300'er, Hollanda'da 200, Finlandiya'da 115, Slovenya'da 100, Rusya'da 99, Estonya'da 65, İzlanda'da 22, Portekiz'de yedi, İrlanda'da ise iki kişi "cadı" oldukları ve "şeytanla işbirliği yaptıkları" gerekçesiyle öldürülmüştür.³

Cadı avı üzerine Bacon, Kepler, Galileo, Shakesperare gibi dâhiler döneminde de tartışılmaya devam edilmiş ve cadılık yine büyük bir suç olarak görülmeye devam edilmiştir. Cadı avlarının politik nedenlere dayanarak arttığı varsayımına ulaşılsa da bu insanların yok edilmesinde kilisenin de rolü büyüktür.^{3,8} Papalık bildirileri, kilisenin kadın düşmanı tavrı cadılık avını tetiklemiştir. Ancak sanıldığı gibi cadı avları Katolik kilisenin tekelinde değildir. Protestan inancının hüküm sürdüğü ülkelerde de cadı avlarının sayısı oldukça fazladır. Bu nedenle seküler mahkemelerin infazları Engizisyon Mahkemeleri'nin infaz sayısından daha fazla olmuştur. Cadı avı zamanla sınır tanımaksızın ilerlemiş, tuhaf bir şekilde Avrupa ülkeleri arasında birleştirici bir unsur haline gelmiş, Fransa'dan İsveç'e kadar uzanan bir alanda oldukça etkili olmuştur.^{3,4,7-9}

CADILAR NİYE ÖLDÜRÜLDÜ?

Cadı olduğu iddia edilenlere karşı en genel suçlamaların nedeni olarak gösterilen şifacı davranış biçimlerini, bedenlerini ve ruhlarını şeytana satmaları, büyü yaparak çocuk öldürmeleri ve onların kanlarını emmeleri, hayvanlara ve mahsullere zarar vermeleri, fırtınalar çıkarmaları olarak belirtilebilir.^{1,7,11,14} Bu suçlamalara karşı cadı olarak suçlanan kadınların savunmalarının da olmayışı oldukça ilginçtir. İşkence altında alınan ifadeler dışında yazılı beyanların olmayışı dönemin yargı sürecinin ne denli sert olduğunu göstermektedir. Cadı avları kadın bedeninin, emeğinin, cinselliğinin ve yeniden üretim yetilerinin devlet kontrolü altına alındığı bir dönemin başlangıcını teşkil etmiştir. Bu durum o kadar çarpıtılmıştır ki, toplum içerisinde hoş görülme-yen kadın davranışları bile zamanla cadılıkla özdeşleştirilmeye başlanmıştır.^{5,8,9,13} Kanıt bulunamasa dahi gerçekleştirilen infazlar dönemin cadı avlarının sadece büyücülükle ilgili olmadığını göstermektedir. Cadı avlarının arka planındaki belirleyici unsurlar olarak, topraklara el koyma isteği ve kolektif ilişkilerin yok olmasıyla beraber kırsal kapitalizm gelişimi gösterilebilir. Korku ve zulmün artması, zaman içinde durumu en yakın kişilerin birbirlerinden şüphelenmesi noktasına getirmiştir. İngiltere'de cadı olarak suçlanan kadınların, yardımlarla ayakta duran yaşlı kadınlar ya da yemek dilenen kadınlar olması ilginçtir. Bu kadınların aşırı yoksul olması, onların yiyecek için şeytanla işbirliği yapmış olmaları gibi tuhaf kanılara yol açmıştır. Kendilerine sadaka

vermeyenleri lanetlemeleri, mahsullere zarar vermeler vb. suçlamalarla bu kadınlar öldürülmüştür.^{1,3,12-14}

Cadı avlarının ilk ortaya çıktığı bölgelerin, heretiklerin zulme uğradığı bölgeler olarak ortaya çıkması ilginçtir. Heretikler de yine büyüyle uğraşan bir gruptur.^{3,8} Cadılığın emrine giren gerçek dine hakaret, oğlancılık, bebek katli, hayvanlara tapınma gibi suçlarla itham edilen heretikler de kazıklara geçirilerek ve yakılarak öldürülmüşlerdir. Heretikler ve cadılar arasındaki en önemli ayırım cadılığın kadınlara ait bir suç olarak görülmesidir. Bu durum özellikle 1550-1650 arasında geçerlidir. Cadının bir kadın olduğu, Tanrı'nın erkekleri böyle bir musibetten koruduğuna dair söylenti ve açıklamalar ilginçtir. Mallus Maleficarium yazarları kadınların asla tatmin edilemeyen şehvetleri yüzünden cadılığa daha yatkın olduğunu öne sürmüş, Martin Luther gibi yazarlar ise kadınların ahlaki ve zihinsel zayıflıklarını bu sapkınlığın kaynağı olarak göstermişlerdir. Bu duruma göre kadınların cinsiyetleri nedeniyle baştan böyle bir davranış kalıbına yatkın olabileceği öne sürülmektedir.^{3,7-9}

CADILIK VE ÜREME SUÇLARI

Cadılık davalarında göze çarpan önemli bir unsur üreme suçlarının da vurgulanmasıdır. Cadılar insanların üreme gücünü elinden almak, kürtaj yapmak ve çocukları öldürerek soyları tüketmekle suçlanmıştır.^{2,3} Cadı olarak tabir edilen kadınlar arasında "ebe"lerin de olması buna bağlanmıştır. Cadılığa atfedilen önemli suçlardan birisi de cadıların erkekleri baştan çıkarmalarıdır. Öncelikli olarak şeytanın baştan çıkardığı kadın, diğer erkekleri de yoldan çıkarmaya çalışmaktadır. Malleus'da bu durum şöyle açıklanmıştır:

"Cadıların cinsel ilişkiye ve gebe kalmaya sirayet edebilmesinin yedi yolu vardır: Birincisi erkeklerin zihnini aşırı tutkuya yöneltmek, ikincisi onların üreme güçlerini ellerinden almak, üçüncüsü bu işi gerçekleştiren uzvu ortadan kaldırmak, dördüncüsü erkekleri hayvanlara çevirmek, beşincisi kadınların üreme güçlerini ellerinden almak, altıncısı kürtaj yapmak ve yedincisi şeytana çocuk kurban etmek..."

Avrupa'daki cadı avlarının benzeri Amerika'da da görülmektedir. Bu bölgeye gelen İspanyollar burada yaşayan ve çok tanrılı eski dine inanan kadınları (Andlı kadınları) şeytanla anlaşma, havada uçma, balmumundan putlar yapma gibi cadılığa ait eylemlerle suçlanmışlardır. Amerika'da da suçlananlar Avrupa'dakine benzer şekilde katledilmişlerdir. Salem Cadı Mahkemeleri'nde yargılanan ve infazına karar verilen kişiler arasında dokuz adet erkeğin de yer alması dikkat çekicidir.^{3,5,8}

Şifacılık bilimlerindeki gelişme ve profesyonelleşme bütünüyle sağlık alanındaki gereksinime bağlı olarak gerçekleşmiştir. Şifacılık tamamen cinsiyete dayalı olarak gelişmiştir.^{1,8,15} Ebelik, hemşirelik ve sağaltıcı bakımın gelişimi böyle olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra dişil şifacılık meslekleri başlıca üç özellik taşımaktadır. Bunlardan ilki sayıca büyük olan kadın doktorların eğitimi, hemşireliğin bir meslek olarak yerleşimi ve bütünleyici şifacılık öğretisi olarak kiliselerin kurulmasıdır. Bu çalışmada sağlık mesleklerinin profesyonelleşmesi sürecine ayrıntılı olarak değinilmemiştir.

SONUÇ

Günümüz kadın sağlık profesyonellerinin durumlarıyla birlikte ele aldığımızda; şifacı kadınların erkeklerin mesleklerindeki hatalarının olumsuzluklarıyla bütünleştirildikleri görülmektedir. Şifacılık tarihinde kadınların biricik güçlerinin önemsenmediğini; başarılarının göz ardı edildiğini; kadınların alandaki buluş ve yeniliklerinin erkekler tarafından çalındığını; erkeklerin sağaltımdaki başarısızlarından sorumlu tutulduğunu ve adeta "günah keçisi" ilan edildiğini; kadınların profesyonel anlamda erkeklerin yetkisi altına sokulmak istendiğini ve kadın mesleklerini engelleyici yasal düzenlemelerin yapıldığını; sağlığı koruma mesleklerinde kadınların kötüye kullanıldığını söyleyebiliriz. Yıllarca yaşanan olumsuzluklardan hareketle, iyileştirme rolü üstlenen kadın şifacılara yönelik engelleyici tutumlara son verilmelidir. Ayrıca kadınların çalışma yaşamında potansiyellerini ortaya çıkaracak biçimde düzenlemelerin yapılmasıyla sağlık alanında cinsiyet ayrımcılığının son bulacağı ve uyumsuzluk yerine bütünleşme ve tümlenmeyle sağaltımın güçleneceği beklenmektedir.

BİLGİ: Bu çalışma 22–25 Mayıs 2013'de Gaziantep'te düzenlenen VIII. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günlerinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Arcterberg J. Kadın Şifacılar. Çev. Bilgi Altnok. İstanbul, Everest Yayınları. 2009;9:55-62.
2. Akın H. Ortaçağ sonları ve Yeniçağ Başlarında Avrupa'da Çocuk Cadılar ve Çocuk Cadı Avı. Ankara, Phenix Yayınevi. 2010; 67-84.
3. Akın H. Ortaçağ Avrupası'nda Cadılar ve Cadı Avı. Ankara, Phenix Yayınevi. 2011;24-59,71-151,233-270.
4. Crow, W.B. Büyünün, Cadılığın ve Okültizmin Tarihi, Çev. Fulya Yavuz, Dharma Yayınları. 2002.
5. Öztürk Türkmen H. "Tarihsel Olarak Şiacılık ve Tıbbın Değerleri ", Lokman Hekim Journal. 2011;1(2):21,25.
6. Şahinbaş Erginöz G. Hititlerde Anatomi ve Tıp. İstanbul, İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayını, 1999.
7. Ehrenreich, B., English, D. Hitches, Midwives, Nurses. A History Of Women Healers. 1992.
8. Martin, L. Cadılığın Tarihi: Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli, Çev. Barış Baysal, Kalkedon Yayınları. 2009;(29-32):42.
9. Berktaş F. Kadınların tarihinden tüyler ürpertici bir yaprak. Cadılar, Büyücüler ve Hemşireler (Ed. B. Ehrenreich, D. English, Çev.E. Uğur), 1. Baskı. İstanbul, Kavram Yayınları. 1992;73-78.
10. Duer, HP. Mahremiyet. Uygarlaşma Tarihi Miti II. Çev. Mustafa Tüzel. Ankara, Dost Kitabevi. 2004;24-58.
11. Güngören, A. Cadıların Günbatımı. Ayraç Yayınları. Ankara, 2008;5-8,56-61.
12. Harris M. İnekler, Domuzlar, Savaşlar ve Cadılar, Çev. M. Fatih Gümüş, Ankara, İmge Kitabevi,1995.
13. Malinowski, B. Büyü, Bilim ve Din, (çev.: Saadet Özkal), İstanbul, Kabalcı Yayınevi. 2000;5-8.
14. Federici, S. "Caliban ve Cadı: Kadın, Beden ve İlksel Birikim". Çev. Öznur Karakaş. İstanbul, Otonom Yayınları. 2011;28-35.
15. Rivers W.H. R. (1924) Tıp, Büyü ve Din. Çev. İ. Enis Kök Saldı. İstanbul, Epsilon Yayıncılık;2004.